

Darganfod Sir Ddinbych Discover Denbighshire

01978 860828
discoverdenbighshire.co.uk
northeastwales.co.uk
medieval-wales.com
clwydianrangeanddevalleyaonb.org.uk

Darganfod Sir Ddinbych
Discover Denbighshire

Fotograffau / Photography
© Crown copyright (2014) Visit Wales / © Hawffraint y Goron (2014) Croeso Cymru.
White Fox, Laurence Crossman-Emms, Kevin Osborne, W Garrett, Flintshire Record Office /
Archifdy Sir y Flint

Tref i bob diwrnod

Nid Rhyl yw'r unig dref yn Sir Ddinbych gyda llwybr ei hun. Mae saith llwybr arall – pob un yn llawn o ddi-ddordeb hanesyddol. Ond pob un yn wahanol iawn, gyda'r gobai y byddwch yn darganfod hynny dros eich hunain. Cyn belled â bod gennych wythnos neu ddwy arall i'w sbario.

Ewch i Rhuthun i weld yr oriel celfyddydau cymhwysol gorau yng Nghymru, Llangollen am ei rheilffordd stêm estynedig newydd, Corwen i weld cofeb un o arwyr mwyaf Cymru a Dinbych am ei castell ar ben y bryn a muriau tref atgofus.

Ewch i'r Rhyl ar gyfer ei promenad a thair milltir o dywod euraidd, Prestatyn ar gyfer dechrau Llwybr Cenedlaethol Clawdd Offa, Rhuddlan am ei castell ar lan yr afon a Llanelwy i weld y gadeiriau hynafol leiaf ym Mhrydain.

Rhuthun Ruthin
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

Llangollen
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

Dinbych Denbigh
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

Corwen
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

A town for every day

Rhyl isn't the only town in Denbighshire with its very own trail. There are seven others – all packed with historic interest. But all very different, as we hope you'll discover for yourself. Just as long as you have another week or so to spare.

Y Rhyl Rhyl
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

Prestatyn
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

Llanelwy St Asaph
llwybr y ddinas city trail
sir ddinbych denbighshire

Rhuddlan
llwybr y dref town trail
sir ddinbych denbighshire

Visit Ruthin for the best applied arts gallery in Wales, Llangollen for its newly extended steam railway, Corwen for a stirring memorial to Wales's greatest hero and Denbigh for its hilltop castle and evocative town walls.

Visit Rhyl for its promenade and three miles of golden sands, Prestatyn for the start of Offa's Dyke Path National Trail, Rhuddlan for its stupendous riverside castle and St Asaph for the smallest ancient cathedral in Britain.

Eich antur yn Sir Ddinbych

Trefi marchnad llawn prysurdeb. Diwylliant Cymreig unigryw. Bwyd a diod blasus. Un o'r tirweddau gwarchoddedig harddaf yng Nghymru.

Bydd y syniadau'n byrlmyr ar gyfer pethau i'w gwneud yn Sir Ddinbych. Ond rhag ofn... dyma ychydig o anturiaethau y dylech roi cynnig arnynt – a gallwch eu llwytho i lawr yn syth i'ch ffôn symudol.

Gallwch eu lawr lwytho yn syth i'ch ffôn symudol o digidolsirddinbych.co.uk. Neu weld tu hwnt i'r byd ffisegol gydag ap realiti estynedig sy'n rhad ac am ddim.

Nid dim ond mwy o wybodaeth am eich lleoliad sydd ynddo – bydd yn eich tywys i'ch antur nesaf. Chwiliwch am ap "Discover Denbighshire" a dechrau yma yn y Rhyl.

Apple and the Apple logo are trademarks of Apple Inc., registered in the U.S. and other countries. App Store is a service mark of Apple Inc. Apple and the Apple logo are trademarks of Apple Inc., registered in the U.S. and other countries. App Store is a service mark of Apple Inc.

Google Play is a trademark of Google Inc.

Your Denbighshire adventure

Bustling market towns. A unique Welsh culture. Delicious food and drink. One of the most beautiful protected landscapes in Wales.

You won't find yourself too short of ideas about what to do in Denbighshire. But just in case we've come up with a few adventures for you try.

Download them straight to your mobile at digitaldenbighshire.co.uk. Or see beyond the physical world with our free augmented reality app.

It won't just tell you more about where you are – it will point you towards your next discovery. Search for the "Discover Denbighshire" app and start right here in Rhyl.

Apple and the Apple logo are trademarks of Apple Inc., registered in the U.S. and other countries. App Store is a service mark of Apple Inc. Apple and the Apple logo are trademarks of Apple Inc., registered in the U.S. and other countries. App Store is a service mark of Apple Inc.

Google Play is a trademark of Google Inc.

Y Rhyl Rhyl llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire

Exploring Rhyl

A couple of centuries ago Rhyl was an obscure fishing village on the North Wales coast with a population of about 300. By the mid-1800s, thanks to the coming of the railway, it was one of the most fashionable watering places in Britain.

Many reminders of the town's Victorian past remain, but some things will always be the same. The sea, the sand and a climate that's perfect for a stroll down the promenade in top hats or a walk along the beach. And at our 700-year-old harbour you'll cross a very 21st century bridge.

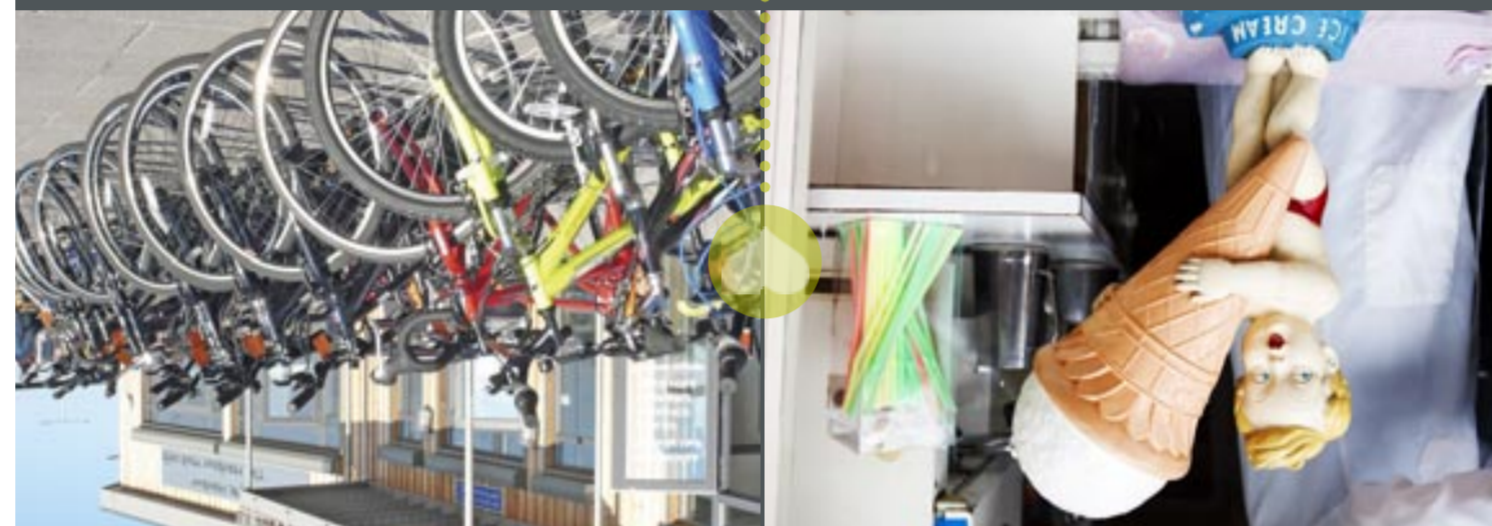
Galwch weld nifer o eilennau o antur y dref yn gartrefu Rhyl. Mae'n hysbysu'n glystal ydych chi'n gartrefu Rhyl. Mae'n hysbysu'n glystal ydych chi'n gartrefu Rhyl. Mae'n hysbysu'n glystal ydych chi'n gartrefu Rhyl.

Beth sy'n ei wneud yn arbennig?

Mae'r Rhyl yn gyrc'hian glan y môr a nawws Ffrydeinig. Ers sawl cenhedlaeth mae'n gyrc'hian perfformans pan fyddwch eisian teimlo'r tywod rhwng bysedd eich tref, yr awel yn eich gwailt a hufen iâ mawr yn eich llaw.

What makes it special?

Rhyl is the quintessential British seaside resort. For generations it's been the place to come if you fancy the sand between your toes, the breeze in your hair and a great big ice cream in your hand.

Ble awn ni nesaf?

Dylai bod siopau, caffis, tafarnau, atyniadau glan y môr a thraeth tywodlyd eang y Rhyl yn fwy na digon i'ch cadw'n brysur. Ond os ydych chi'n penderfynu symud ymlaen, byddwch yn dod ar draws hafi o bŵl atyniadau Gogledd Cymru dim ond a fechydig filltiroedd i ffwrdd.

Where shall we go next?

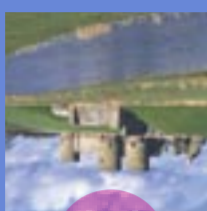
Rhyl's shops, cafes, pubs, seaside attractions and wide sandy beach should be more than enough to keep you busy. But if you do decide to move on, you'll find some of the top destinations of North Wales just a few miles away.

Eglwys Bodelwyddan
"Eglwys Farnor" drawiadol gyda thŵr 62 metr yn gartrefu'r gadeiriau Gothig Fictoriaidd.
themabdechurh.org.uk

St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

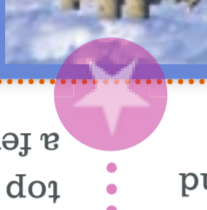
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

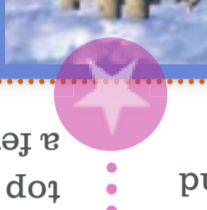
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

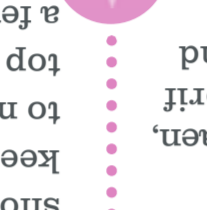
Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

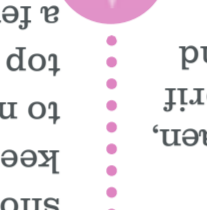
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

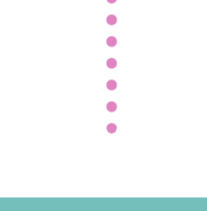
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

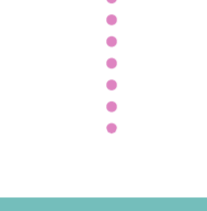
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

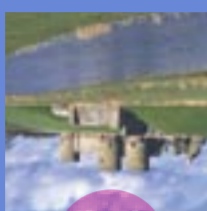
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

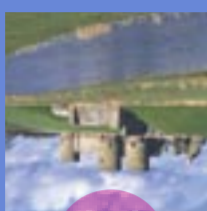
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

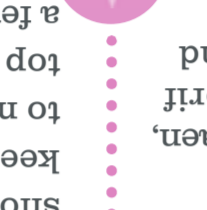
Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

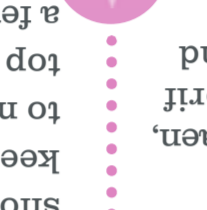
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

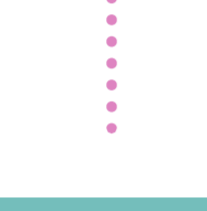
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

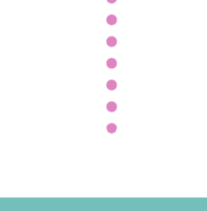
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

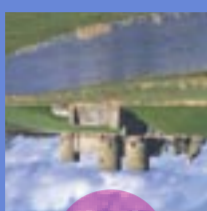
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

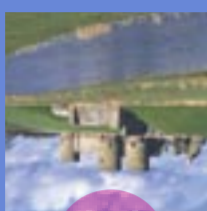
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

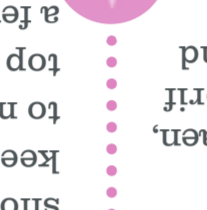
Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

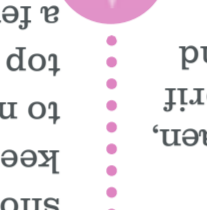
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

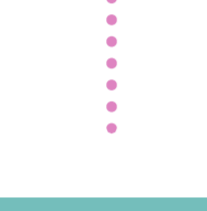
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

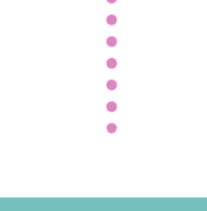
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

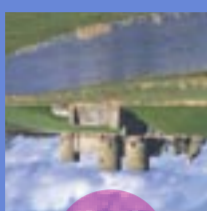
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

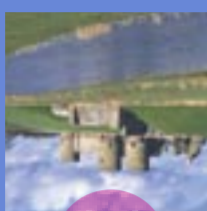
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

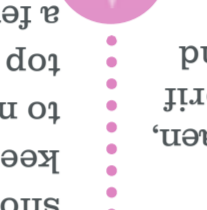
Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

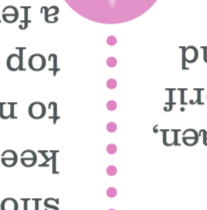
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

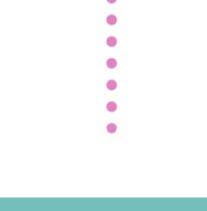
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

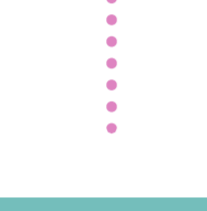
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

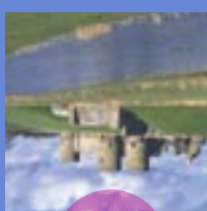
St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

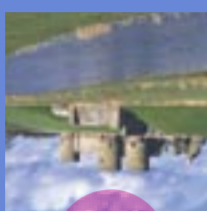
Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel y gellid ei chyflwyni o'r môr.
cadw.wales.gov.uk 01443 336000

Bodelwyddan Church
Astroshing "Marie Church" with its 62-metre tower is a masterpiece of the Victorian Gothic Revival.
themabdechurh.org.uk

St Asaph Cathedral
Mae hon nid yn unig yn eglwys gadeiriol hynafol leiaf Prydain, ond hefyd yn gartref i'r Beibl Cymraeg cyntaf erioed.
stasaph.churchinwales.org.uk 01745 582245

Castell Rhuddlan
Nid yn unig y bu Edward I adeiladu Castell godidog Rhuddlan – dargyfeiriodd yr afon fel

1 Little Venice

Ewch tua'r dwyrain heibio'r sinema tuag at Y Pentref gyda'i reidiau, caffis a Chanolfan Gwros.

Rhywle o dan yr adeiladau i'r dde ar Rodfa'r Gorllewin y mae dirgelwch mwyaf y Rhyll yn cuddio. Dyma safle'r hen "Queen's Palace" ers talwm gyda'i theatr fawr, cromen wydr, sw, rhodfa siopa, gardd do trofannol a neuadd ddawns oedd yn ddigon mawr ar gyfer 2,000 o gyplau. O dan hynny roedd islawr llawn dŵr neu, ag enw sydd ychydig yn fwy rhamantus "Little Venice" gyda gondolau yn amofio ar gamlesi – dan lwy Eidalwyr go iawn. Bu i dân ddifa'r Queen's Palace yn 1907 a chaewyd y twneli. Ond efallai bod Little Venice yn parhau i oresi.

1 Little Venice

Head east past the cinema to The Village with its rides, cafés and Tourist Information Centre.

Somewhere underneath the buildings to your right on West Parade lurks Rhyll's biggest mystery. This was once the magnificent Queen's Palace with its theatre, glass dome, zoo, shopping arcade, tropical roof garden and ballroom big enough for 2,000 couples. Underneath was a flooded basement or, more romantically, a "Little Venice" with gondolas floating on real canals – steered by real Italians. A fire decimated the Queen's Palace in 1907 and the tunnels were sealed off. But maybe, just maybe, Little Venice survives.

2 Yr Awyrennwr Vivian Hewitt

Croeswch y bont droed a pharhau nes i chi gyrraedd Arena Digwyddiadau'r Rhyll ar y chwith.

Dyma un o'r manau ffafriol gorau ar gyfer Sioe Awyr y Rhyll, gyda dros 140,000 o bobl yn tyrru i'r promenad dros benwythnos Gŵyl y Banc yn mis Awst. Ond mae hanes awyrennau yn y dref yn dyddio'n ôl bron i ganrif cyn cynnal y sioe awyr gyntaf. Ar 21 Ebrill 1912 hedfanodd yr awyrennwr Vivian Hewitt o draeth y Rhyll mewn awyren Bleriot wedi'i hadeiladu o bren, gwifrau a chynfas. Ar ôl ail-lenwi'r awyren â phetrol yng Nghaerbybi glaniodd yn ddiogel yn Nulyn fel y dyn cyntaf i hedfan dros Fôr Iwerddon. Byddai ei lwyddiant yn fwy adnabyddus pe na bai wedi digwydd yn fuan ar ôl i'r Titanic suddo.

2 Aviator Vivian Hewitt

Cross the footbridge and continue until you reach Rhyll Events Arena on the left.

This is one of the best vantage points for the spectacular Rhyll Air Show, when 140,000 people take the promenade over the August Bank Holiday weekend. But the town's place in aviation history stretches back nearly a century before the show first took to the skies. On 21st April 1912 aviator Vivian Hewitt took off from Rhyll beach in a Bleriot monoplane built of wood, wire and canvas. After refuelling at Holyhead he landed safely in Dublin as the first man to fly across the Irish Sea. His achievement would surely be more famous if it hadn't come shortly after the sinking of the Titanic.

3 Eglwysi'r Drindod Sanctaidd a Sant Thomas

Croeswch East Parade yn y gylchfan a mynd i lawr Stryd y Baddon gyda'i hadeiladau Fictoriaidd hardd.

Dim ond pentref oedd y Rhyll nes i'r rheilffordd gyrraedd yn 1848. Yn fuan wedi hynny daeth tyrfaoedd o dwristiaid i chwilio am antur – a dechreuodd y ffiniant adeiladu. Corffennwyd Eglwys Sant Thomas, adeilad Gothig Fictoriaidd anghoel gan y pensaer George Gilbert Scott, yn 1867. Nesaf i'r eglwys mae eglwys tai'r Drindod Sanctaidd, a adeiladwyd yn 1835 ond a oedd yn rhy fach o fewn cerddedau oherwydd twf yr ardal fel cychrfan gwyliau. Er gwaethaf presenoldeb ei frawd mawr gerllaw, dyma eglwys y plwyf hyd heddiw.

3 Churches of Holy Trinity and St Thomas

Cross East Parade at the roundabout and head down Bath Street with its fine Victorian buildings.

Rhyll was just a village until the arrival of the railway in 1848. Suddenly it was besieged by tourists eager for adventure – and a building boom began. St Thomas's Church, a soaring piece of High Victorian Gothic by architect George Gilbert Scott, was finished in 1867. Next door is the much smaller Church of Holy Trinity, built in 1835 but outgrown within a generation by the rapidly expanding holiday resort. Despite the looming presence of its big brother, it's still the parish church.

4 Amgueddfa'r Rhyll

Mae'r amgueddfa a'r oriel gelf y tu mewn i Lyfrgell y Rhyll ar y dde.

I fyny'r grisiau yn yr amgueddfa gallwch gwyrddio ar hyd pier Edwardaidd a chael cip i mewn i giosgus sy'n llawn gwrthrychau hardd a rhyfedd megis gwregysau achub, cadeiriau baddon a gwisg nofo o gyfnod anterth yr ardal. Mae'n fan gwych i ddysgu mwy am yr unigolion a luniodd y Rhyll a Phrestatyn gerllaw, o wneuthurwyr y baddonau Rhufeinig i arloeswyr cynnar y sinema. Ac mae'n rhad ac am ddim.

sirdinbych.gov.uk/trefadaeth

Ewch i mewn i Ganolfan Siopa'r Rhosyn Gwyn. Trochwch i'r chwith ac yna i'r dde a dod allan i'r Stryd Fawr.

4 Rhyll Museum

The museum and art gallery are inside Rhyll Library on your right.

Upstairs in the museum you can stroll down an imaginary Edwardian pier and peek into kiosks filled with all sorts of weird and wonderful objects such as lifebelts, bath chairs and swimming costumes from the heyday of the resort. It's a great place to discover more about the personalities who shaped Rhyll and nearby Prestatyn, from Roman bathers to early cinema pioneers. And it's completely free.

denbighshire.gov.uk/heritage

Enter White Rose Shopping centre. Turn left and then right to emerge in the High Street.

5 Neuadd y Dref

Chwiliwch am yr hen Neuadd Ddawns Dansette, uwchben Burton's, lle y perfformiodd y Beatles unwaith, cyn troi i'r dde i Stryd y Farchnad.

Agorwyd Neuadd y Dref gyda gorymdeith ar hyd y stryd a chân yr utgym yn 1876 – a hynny'n gwbl haeddiannol hefyd. Mae'n enghraifft wych o bensaerïaeth ddinesig hyderus yn arddull Gothig Ffrainc. Y tu mewn roedd swyddfydd cleru y dref a'r syrfewr, gorsaf dân, ceffin gawl, banc, cynweddfa yd a swyddfa arwrthiwr. Os nad oedd hyn oll yn ddigon, cafwyd estyniad yn 1907 ar gyfer llyfrgell a ariannwyd gan y dyngarwr Andrew Carnegie, a oedd hefyd yn gyfrifol am y Carnegie Hall yn Efrog Newydd.

5 Town Hall

Look out for the former Dansette Ballroom above Burton's, where The Beatles once played, before turning right into Market Street.

The Town Hall was opened with a street parade and flourish of trumpets in 1876 – and quite right too. It's a splendid example of confident civic architecture in the French Gothic style. Inside were offices for the town clerk and surveyor, a fire station, a soup kitchen, a bank, corn exchange and auctioneer's office. If all this wasn't enough, it was extended in 1907 to fit in a library funded by philanthropist Andrew Carnegie, also responsible for Carnegie Hall in New York.

Llwybr y dref : Town trail

Pellter 2.5 milltir / 4 km
Pa mor anodd yw'r llwybr? Hawdd a gwastad
Amser yn cerdded 2 awr
Man cychwyn Maes parcio'r Tŵr Awyr, Rhodfa'r Gorllewin LL18 1HF

Cludiant cyhoeddus Traveline Cymru 0871 200 2233, Ymholiadau Rheilffyrdd Cenedlaethol 08457 484950

Distance 2.5 miles / 4 km
Difficulty Easy and flat
Walking time 2 hours
Start point Skytower car park, West Parade LL18 1HF
Public transport Traveline Cymru 0871 200 2233, National Rail Enquiries 08457 484950

darganfodsirdinbych.co.uk discoverdenbighshire.co.uk

Tra eich bod yn cerdded... While you're walking...

Cofiwch am y criw o chwech o fad achub y Rhyll a foddodd pan drodd eu cwch Gwylan-y-Môr yn 1853 dim ond tri chwarter milltir o'r lan. Gallwch weld eu cofeb gyferbyn â'r SeaQuarium.

Spare a thought for the six Rhyll lifeboat crew who drowned when their boat the Gwylan-y-Môr capsized in 1853 just three-quarters of a mile from shore. You'll find their memorial opposite SeaQuarium.

6 Marine Lake

Ar gornel River Street fe welwch cyn Eglwys San Ioan, a adeiladwyd yn 1885 ar gyfer cynulleidfa oedd yn seiliedig yng Ngerddi'r Gaef gerllaw.

Marine Lake y Rhyll, sy'n cysylltu â'r môr trwy un lifffordd, yw'r unig llyn dŵr hallt yng Ngogledd Cymru. Gallwch ddilyn llwybr natur a threfnadaeth o amgylch y llyn cyfan os dymunwch. Neu os yw hynny'n ormod i chi, gallwch deithio ar hen drân stêm ar y rheilffordd fach hynaf yn Mhrydain. Dathlwyd eu pen-blwydd yn 100 oed yn 2011 gan adeiladu Gorsaf Canolig gydag amgueddfa ymarferol lle y gallwch esgus gyrru trên, tynnu liferi signal a chanu'r clychau. Pwy allai ddweud na i hynny?

6 Marine Lake

On the corner of River Street you'll see the former Church of Saint John, built in 1885 for a congregation based at the nearby Winter Gardens.

Rhyll Marine Lake, joined to the sea by a single sluice gate, is the only saltwater lake in North Wales. You can walk a nature and heritage trail all the way round if you like. Or if that sounds a bit too energetic, you could hop on a vintage steam locomotive to ride the oldest miniature railway in Britain. They celebrated their 100th birthday in 2011 by building a Central Station with hands-on museum where you can pretend to drive a train, pull signal levers and ring bells. Who could possibly resist?

7 Harbwr y Rhyll

Mae'r harbwr dros 700 mlwydd oed, wedi'i greu fel rhan o sianel dŵr dyfn i gyflenwi castell Edward I yn Rhuddlan. Ond mae pethau wedi newid cryn dipyn ers hynny. I ddechrau mae amddiffynfeydd arfordirol newydd, llythra, iard gychod a chei estyniedig. Ond nid dyma fyddwch chi'n edrych arno yn awr mae'n debyg. Byddwch yn sylïu ar fast 50 metr Pont y Ddraig. Mae'r strwythur eiconig hwn, sy'n agor ac yn cau fel blodyn metel enfawr i ganiatáu i gychod hwylio heibio, yn arwain at gaffi newydd yr harbwr gyda chanolfan wybodaeth Cysylltadau Gwyrdd a siop logi beiciau. Ond mae hefyd yn rhan o Llwybr Beicio Cenedlaethol 5 a Llwybr Arfordir Cymru.

7 Rhyll Harbour

The harbour is more than 700 years old, created as part of a deep-water channel to supply Edward I's castle at Rhuddlan. But things have changed a bit since then. For a start there are new coastal defences, a slipway, boatyard and an extended quay. But that's probably not what you're looking at just now. You'll be gazing at the 50-metre tall mast of Pont y Ddraig, or the dragon's bridge. This iconic structure, which opens and closes like a giant metal flower to allow boats to sail past, doesn't just lead to the new harbour café with its Green Links information hub and bike hire shop. It also carries both National Cycle Route 5 and the Wales Coast Path.

8 Trwyn Horton

Ewch dros y bont, yna troi i'r dde ac yna i'r chwith ar unwaith ar draws y twyni tuag at y llwyfan wylïo.

Y pethau cynta'n gynta'. Mae ganddo siâp sy'n debyg i drwyn ac roedd yn eiddo i dymn o'r enw Horton. A dyma pam fod y warchodfa natur hon, un o'r systemau twyni tywod olaf ar arfordir Gogledd Cymru, yn cael ei galw'n Drwyn Horton. Ewch am dro ar hyd y llwybr pren i gael golygfa hardd o arfordir y Rhyll a chyflie i chwilio am fywyd gwyllt gan gynnwys madfallod, ehedyddion, mulfrain a môr-wenolaid pigddw. Ar rhag ofn bod gennych awydd arddangos eich sgiliau, mae parc sglefyddio nesaf iddo hefyd.

8 Horton's Nose

Cross the bridge, then turn right and quickly left across the dunes towards the viewing platform.

First things first. It's shaped a bit like a nose and it belonged to a chap called Horton. Which is why this nature reserve, one of the last sand dune systems on the North Wales coast, is called Horton's Nose. Take a stroll along the wooden boardwalk for a wonderful view of Rhyll's seafront and the chance to spot wildlife including lizards, skylarks, cormorants and sandwich terns. Incredibly in 1962 this tranquil spot was home to the world's first hovercraft service, joining Rhyll and Wallasey.

9 Y Parc Drifft

Ewch yn ôl dros y bont a cherded ar hyd Rhodfa'r Gorllewin, gan gadw i'r chwith ger y Parc Drifft i ddilyn glan y môr.

Nid yw'n bosibl methu'r Parc Drifft. Cerddwch tuag at y tyrrau 14 metr o uchder o lechi, pren a chochr sy'n amddiffyn y parc teuluol hwn gyda phum parth cysgodol ar wahân. Yn gyntaf byddwch yn cyrraedd yr ardd naturiol, yna man chwarae'r plant. Mae cwrs gollf bychan yn arwain at theatr awyr agored gyda'r arddangosfa o deils cerameg "Cardiau Post o'r Rhyll". Yn olaf mae pwll padlo enfawr gyda chwythelli dŵr. A rhag ofn bod gennych awydd arddangos eich sgiliau, mae parc sglefyddio nesaf iddo hefyd.

9 Drift Park

Recross the bridge and walk along West Parade, bearing left near the Drift Park to follow the waterfront.

You can't miss the Drift Park. Just head towards the 14-metre tall beacons of slate, timber and copper that guard this ambitious family park with five separate sheltered areas. First you'll reach the natural garden, then the children's play area. A mini golf course gives way to an open-air theatre with its "Postcards from Rhyll" display of ceramic tiles. Finally there's a huge paddling pool complete with water jets. And just in case you fancy throwing a few kickflips, there's a skate park next door.

10 Llongdrylliad Resurgam

Wedi'i ysgythrhu ar y wal rhwng y theatr awyr agored a'r cwrs gollf mae delwedd ddychnmygol o'r Rhyll yn yr oes a fu. Yn hedfan yn uchel uwchben y dref gwelir awyren Vivian Hewitt (gweler rhif 2) ac oddi tano mae cwch o ryw fath i'w weld yn y tonnau. Dyma Resurgam, un o longau tanfor â phŵer cynharaf y byd a chreadigaeth y clerigwr esentrig y Parchedig George Garrett. Wedi'i hadeiladu ym Mhenbedw yn 1879, suddodd ei gwch danfor oedd yn cael ei phwerau â stêm yn fuan ar ôl gadael y Rhyll i fynd i Portsmouth. Canfuwyd y llongdrylliad bum milltir oddi ar y lán gan ddeifiwr lleol yn 1995. Ond hyd yn hyn nid yw enw'r fad, "Fe ddyrchafaf eto" yn Lladin, wedi bod yn broffwydol hyd yma.

10 Wreck of the Resurgam

Etched into the wall between the open-air theatre and the mini golf course is an imaginary scene of bygone Rhyll. Flying high above the town is the plane of Vivian Hewitt (see number 2) while beneath the waves a curious craft is visible. This is the Resurgam, one of the world's earliest powered submarines and brainchild of eccentric clergyman Reverend George Garrett. Built in Birkenhead in 1879, his steam-powered submersible sank while under tow shortly after leaving Rhyll for Portsmouth. The wreck was discovered five miles offshore by a local diver in 1995. But so far the craft's name, Latin for "I shall rise again", has not proved prophetic.